

FOTO MALO

BIBLIOTEKA
SHTETIT

8JH-32-93

M 66

Lola
shkon
me' hene

814-32-93

11166

BIBLIOTEKA E FATOSIT

FOTO MALO

*Lola
shkon
në hënë*

Përralla

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

NË MALET E HEKURTA

Jetonte në Malet e Hekurta një kovaç me nam. Ai farkëtonte plore për parmendat e fshatarëve, sëpata, për druvarët, drepërinj e kosa për korrësit dhe shpata e shigjeta për luftëtarët. Nga Malet e Hekurta ai mernte hekurin, nga pyjet e gjelbëra – qymyrin dhe nga burimet e kaltëra mernte ujin për të kalitur hekurin e skuqur,

Jetonte në Malet e Hekurta dhe një sundimtar i egër. Malet, pyjet dhe burimet e kulluara ishin prona të tij. Edhe kaceku, kudhra dhe çekani i kovaçit pronë e sundimtarit ishin.

I varfër ishte kovaçi. I varfër, edhe pse tok me të punonin fëmijët e tij. Punishtja e kovaçit ishte e errët dhe me lagështirë. Ajo s'kishte fare dritare, se sundimtari i egër nuk e lejonte kovaçin të shikonte diellin. Po në Malet e Hekurta kovaçin e famshëm e quanin «Miku i Diellit» Thuhej se zjarrin që kishte ndezur në punishten e vet, kovaçi e kishte marrë nga dielli. Kova-

çi ishte mik i diellit dhe mik i mirë i banorëve të Maleve të Hekurta. Tok me veglat dhe armët e forta e të mprehta, ai u jepte atyreve shumë këshilla të vyera. Dhe tok me to ata niseshin e shkonin në viset e largëta. Shkonin dhe nuk e ndjenin lodhjen; rrugës sikur i shoqëronte dhe kovaçi. Kovaçi punonte e punonte natë e ditë. Kurse sundimtari merrte me vete rojet dhe pasanikët e atyre maleve e dilte për gjah. Dilte për gjah e gjuante me harkun dhe shigjetat që i kishte farkëtuar dora e Mikut të Diellit. Edhe armët e rojeve dhe të pasanikëve ai i kishte farkëtuar. Po ato armë, ata dhe sundimtari, nuk i kishin përdorur ndonjëherë kundër armiqve që kishin ardhur e kishin shkelur ato male. Kurse banorët e Maleve të Hekurta edhe qysqitë me të cilat grryenin shkëmbinjtë, edhe sëpatat me të cilat prisnin lisat, edhe dreperinjtë e kosat me të cilat korrnin barin apo grurin, i përdornin si armë mbi kokat e armiqve. Kur banorët e atyre maleve luftonin, sundimtarët dhe pasanikët fshiheshin në pallate. Dhe, kur armiku shporrej, ata dilnin në muret e kullave dhe mbanin fjalime. Pastaj dërgonin ushtarët e tyre që t'u grabisnin armët banorëve; t'u grabisnin edhe armët që ata ja kishin rrëmbyer armikut të mundur. *Veç sundimtarit dhe njerëzve të tij,

askush tjetër nuk ka të drejtë të mbajë armë!» thoshte ligji i asaj kohe. Po shumë banorë të Maleve të Hekurta, kishin fshehur në shtëpitë e veta ndonjë shpatë apo hark për të luftuar kundër armiqve të rinj që mund të vinin, për të luftuar ndonjë ditë edhe kundër vetë sundimtarit. . .

Erdhi një ditë në grykat e Maleve të Hekurta një hordhi armiqsh. Armiqtë dogjën pyjet dhe të lashtat dhe vranë shumë njerëz. Banorët e Maleve të Hekurta u gjakosën me armiqtë, por u mundën. Se armiku ishte i madh në numër, se ai kishte sjellë dhe disa armë që villnin zjarr nga grykat e gjata. Kurse banorët e maleve ishin pa armë dhe të uritur. Ata kërkuan armë, po sundimtari i egër e kyçi depon e armëve dhe çelësin e hodhi në fund të Lumit të Kaltërt.

Vendi u pushtua dhe ra në zi. Asnjëri nuk lëronte; pyjet ranë në gjumë. Vetëm majat e maleve, ku kishin folenë shqiponjat, nuk ishin të pushtuara. Se armiku nuk mundi të ngjitej atje. «Atje është liria!» thoshin me shpresë banorët e maleve.

Vendi ra në zi, po kovaçi, në punishten e tij, vazhdonte punën. Shkuan në punishten e errët disa miq të tij dhe e pyetën:

– Nuk të dhimbset ty, o kovaç, vendi i robëruar?!

– Më dhimbset, prandaj punoj, – u përgjegj kovaçi duke goditur hekurin e skuqur. Ai u shpjegoi atyre njerëzve të vuajtur se armët që farkëtonte nuk i bënte për armiqtë, po për popullin, që një ditë do të ngrihej në luftë:

– Gati jemi! – thanë njëzëri njerëzit.

– Do t'ju jap një lajm, – tha pastaj kovaçi. – Unë dhe bijtë e mi e dimë të fshehtën e armës së tmerrshme që ka sjellë pushtuesi. Në majën e maleve ata po e farkëtojnë këtë armë, që do të na ndihmojë shumë në luftën tonë. Dhe tani, o burrani! . . . – e përfundoi fjalën e vet kovaçi.

– Ja vdekje, ja liri! – thanë njëzëri njerëzit e gëzuar dhe u nisën për larg.

Pastaj në majat e Maleve të Hekurta u ndezën zjarre. Ra bri i kushtrimit. Luftëtarë të armatosur suleshin nga çdo anë dhe dukeshin sikur mbinin nga dheu. Ata u shfaqën si rrufe përpara portave të kullave dhe rrotull çadrave ku flinin ushtarët e armikut dhe komandantët e tyre. Ushtarët armiq u zgjuan të tmerruar dhe vrapuan të kapin armët, por ishte vonë. Armët e rënda që derdhën djemtë e kovaçit, gjëmuan dhe shembën muret e kullave të urryera. Në ballë të përleshjes qëndronte kovaçi i fuqishëm dhe shokët e tij hekurxjerrës e qymyrbërës. Shumë armiq lanë kokën në ato shkrepë. Po dhe shumë bij trima të Maleve të Hekurta mbyllën sytë.

Dhe erdhi liria. Në Malet e Hekurta nuk kishte më sundimtar, pasanikë dhe armiq. Tani të gjithë gëzonin. Gëzonin dhe nisën të punojnë si vëllezër. . .

-Po kovaçi i famshëm ç'bëri tani që në Malet e Hekurta erdhi liria? U ngjit në kullën e sundimtarit dhe i zuri atij vendin? Jo! Kovaçi u kthye në punishten e vet tok me djemtë. Dhe asaj punishtes i hapi ca dritare të mëdha, që ditën të hynte dielli dhe natën të shkëlqenin yjet. Tani shkëndijat e zjarra fluturonin nga farka dhe bashkoheshin me diellin. Dhe dielli ndriçonte më fort. Shkëndijat e zjarra fluturonin nga farka dhe bashkoheshin me yjet. Dhe yje të kuq bëheshin ato shkëndija. Çekani i rëndë i kovaçit godiste e godiste dhe farkëtonte gjithmonë hekur të ri, të skuqur.

KURORA E SORKADHES

Shpesh në përralla sorkadhen briartë na e kanë qortuar. Na i kanë thënë që ti, moj sorkadhe, mburresh shumë me ata brirët e tu të bukur. Ti mburresh me ta si ajo vajza naze-madhe që kreh flokët e saj para pasqyrës. Kreh flokët, qëmton vetullat dhe buzëqesh për të provuar a qesh bukur. Ti mburresh, moj sorkadhe bukuroshe, po bukuria nuk është gjithshka. Bukuria të merr në qafë. . . Dhe përralla thoshte se sorkadhja briartë i bëri varrin vetes. Se brirët e saj e penguan që të vraponte, kur e ndoqi ujku nëpër pyll. Brirët e saj të degëzuar, që i rrinin mbi krye si një kurorë dafine, ju ngatërruan nëpër degët e dendura dhe sorkadhja nuk mundi të lëvizte më. Atëhere ujku gjakpirës e arriti dhe. . . Po kjo mund të jetë gënjeshtër. Ai që e ka ngritur këtë përrallë ndoshta desh ta lajmëronte sorkadhen për rrezikun që i kanosej, ose ndoshta ja kishte zili bukurinë e brirëve.

Po unë do t'ju rrëfej një përrallë tjetër; një

përrallë të vërtetë për sorkadhen lastare dhe për brirët e saj të bukur. Përralla mund të mos jetë dhe aq e mirë, po ju duhet të më besoni që sorkadhja ishte e mrrekullueshme.

... Na ishte një herë një pyll drurëlartë e plot gjelbërim. Na ishte në një korie të pyllit dhe një sorkadhe lastare, me brirë të degëzuar mbi krye. Ishte më e urta dhe më e dashura mes shoqeve. Sorkadhet shëtisnin tok e ushqeheshin tok. Ato askujt nuk i binin në qafë. Se ju e dini sa të sjellshme dhe të urta janë sorkadhet. Kopeja e sorkadheve jetonte e qetë në lëndinat e atij pylli. Këmbët e holla e të shpejta i shpëtonin shpesh nga rreziqet. Po një natë. . .

Një natë dimri rrufetë rrahën pyllin dhe shiu grryejti lëndinat. Rrëketë rridhnin me rrëmbim dhe rrufetë të verbonin fare. Pastaj ra nata e thellë. Dhe asnjë shteg nuk dukej. Kopeja e sorkadheve nxitonte të dilte nga pylli. Shpesh sorkadheve u përplaseshin brirët e hollë nëpër trungjet e trasha e të lagura. Se ishte natë dhe rruga nuk dukej. Se ishte errësirë dhe lëndinat po mbusheshin me pellgje. Se ishte natë dhe pranë gjëmonte lumi. Si të dilnin nga ai vend i ngatërruar sorkadhet e ngrata? Si të gjenin shtegun e kush t'i udhëhiqte? Asnjë s'po dilte t'i printe kopesë. . .

– Dal unë! – tha atëhere sorkadhja

brimadhe. – Dal unë e do përpiqem të çajmë matanë.

Dhe kopeja e heshtur e sorkadheve i shkoi pas. Mbi brirët e tyre vizatoheshin rrufe të degëzuara.

Kaluan përmes rrëkeve e përmes baltrave, kaluan përmes shiut e tufanit të natës, po shtegu nuk dukej gjëkund. Po dritë nuk kishte në asnjë cep. Sorkadhet dhe kapronjtë e vegjël nisën të shqetësoheshin dhe të ankoheshin. «Pushoni!» u thoshin nënat që t'i qetësonin. Po ata nuk dëgjonin. Pastaj edhe nënat e tyre nisën të shqetësohen e të ankohen. Dhe një kaproll brithyer murmuriti:

– Ajo po na shpie në kënetë! Ajo po na fut më thellë! . . .

Askush nuk ju përgjegj. U dëgjua vetëm një bubullimë që shungëlloi në pyll.

– Ajo. . . E kë kemi vënë në krye të na nxjerrë nga balta?! Një sorkadhe mendjelehtë, që po na merr në qafë! . . .

Dikush e miratoi dhe dikush heshti për ato që tha kaprolli me bririn e thyer. Po një zë nga errësira ja priti:

– Pse flet shtrembër ti! Ne do të dalim patjetër nga ky vend! Se ne jemi të gjithë

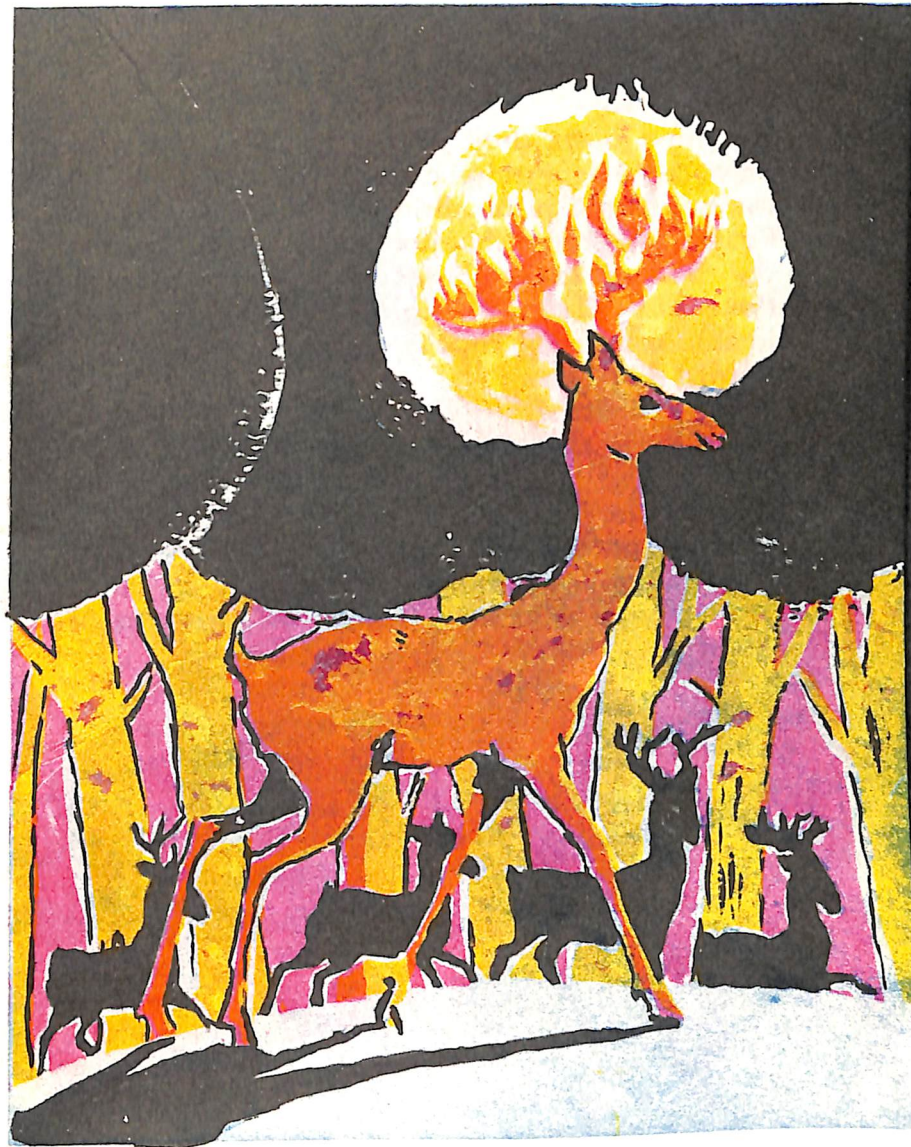
bashkë. Se sorkadhja është jona e ne jemi me të!

Pastaj në pyll shkrepri një rrufe verbuese. Zjarri i saj ra aty pranë dhe ndezi degët e një pishë. Degët nisën të digjeshin dhe ngjanin ashtu si brirët e një sorkadheje gjigande. Si brirë të ndezur, të degëzuar. Vendi u ndriçua. Dhe sorkadhet u vështruan sy më sy me shpresë. Kërkuan mos gjenin ndonjë shteg, po asnjë shteg nuk dukej. Vendi ishte mbytur në baltë e në ujë. Dhe rreketë gryenin lëndinat. Dhe rreth e rrotull qe një errësirë që s'mund të çahet as me sëpatë. Po kopeja u nis përpara. Eci dhe eci gjer atje ku arrinte drita e pishës dhe u kthye prapa. Pastaj eci në një drejtim tjetër. Eci dhe eci gjer atje ku arrinte drita e pishës dhe përsëri kopeja u kthye prapa. Si të bënin? U lodhën e u këputën dhe rrugën s'mundën ta gjenin.

«Si t'ja bëjmë? – thanë kokë më kokë sorkadhet e pikëlluara. – Ne mund të ecim mirë vetëm gjer atje ku arrin drita e pishës që digjet. Po më tej?»

* * *

Atëhere sorkadhja briartë u shkëput nga tufa dhe shkoi drejt pishës që po digjej.

– Mos, ku shkon?! – i thanë me shqetësim shoqet e saj.

Po ajo eci drejt pishës që po digjej. Dhe, para se të mbërrinte atje, ajo kruajti brirët në trungun e një pisha. Brirët ju bënë me rrëshirë. Pastaj sorkadhja shpejtoi tek pisha e degëzuar dhe përkuli kokën. Brirët e saj të bukur morën flakë dhe filluan të digjen. Atëhere sorkadhja lastare u sul drejt kopesë që priste me ankth dhe thirri: «Përpara»!

– Përpara!

Dhe kopeja e sorkadheve e ndoqi pas. Sorkadhet dhe kaprojtë vështronin të habitur. Vështronin se si ndriçonin errësirën brirët e sorkadhes që po digjeshin. Dhe ecnin nëpër shtegun e ndritur. Kurse kurora e degëzuar e sorkadhes zvogëlohej e zvogëlohej. Kurora e zjarrtë e saj.

KËNGËBUKURI

Ela rrinte në kopsht dhe mbante në dUAR violinën. «Ciu-ciu! – ja bënte harku i violinës. «Çviu-çviu!» ja bëri nga kaçubja e trëndafilut një zog. Zogu ligjëronte dhe dukej sikur në fund pyeste për diçka:

– Çviu, çviu! Çviu çvi-çvi-çvi-çvi-çviii! – ja bënte vazhdimisht ai zogu.

– Xhaxhi, ç'thotë ashtu ai zogu? – më pyeti Ela plot kureshtje.

– Ky zog është këngëbukuri dhe pyet nëse të pëlqen ty ligjërimi i zogjve.

– Më pëlqen shumë, më pëlqen shumë! Këndo, o zog i vogël, këndo! – tha Ela me zë të ulët, se mos trembej ai zogu.

– Çvi-çvi-çvi-çvi-çvi-çvi-çviuu! – ligjëroi prapë zogu nga kaçubja.

– Po tani, xhaxhi? . . .

– Tani ai pyeti: «A e di Ela e vogël historinë e stërgjyshit tim?»

– Jo, xhaxhi. E di ti? Ma trego, të lutem!

... Na ishte në një pyll një zog i bukur e që këndonte shumë bukur.

Ndaj zogjtë e atij pylli e quajtën Këngëbukuri. Këngët e tij i çlodhnin shokët dhe u jepnin forca të reja për të fluturuar. Edhe zogjtë grabitqarë e Korb Pendëziu i dëgjonin ato këngë, po nuk ua pëlqente veshi. . . Këngëbukuri kishte një shoqe të ngushtë: Bishtgërshërën. Bishtgërshëra e ndihmonte shumë shokun e vet. Edhe me ushqim e ndihmonte. Që ai mos lodhej shumë për ushqimin dhe të kishte kohë më tepër për të kënduar. Po Këngëbukuri edhe punonte, edhe këndonte. Çdo ditë e nga një këngë të re krijonte ai. Dhe çdo ditë e më tepër i donte ai shokët e vet.

Në pranverë Këngëbukuri nxori disa këngë të reja, që u pëlqyen shumë zogjve të dobishëm të pyllit. Po grabitqarëve nuk u pëlqyen fare. Sepse në këto këngë thuhej që grabitqarët e kishin ndarë pyllin copa-copa dhe thoshin «kjo është imja, kjo është imja!» Dhe zogjtë e tjerë mbeteshin pa ushqim.

Një natë, Korb Pendëziu i tha Bishtgërshërës:

BIBLIOTEKATE SHQIPTARE
GJIRONASTER
INV. 52682

2041

– Ai miku yt po na shqetëson shumë. Shpendët e nderuar kanë ca ankime. . .

– Kurse zogjtë e tjerë i pëlqejnë shumë këngët e reja të Këngëbukurit! . . .

– I pëlqejnë, s'i pëlqejnë, kështu si të them unë! I thuaj mos na bezdisë më! – Dhe u koll «krrau-krrau!» Dhe u zhduk në errësirë ky Korb Pendëziu.

Ja tregoi Bishtgërshëra mikut të vet këtë gjë dhe shtoi «duhet të kemi kujdes!» Po Këngëbukuri ja mori një kënge të re me zë të lartë. Në këtë këngë ai u foli shokëve dhe për kërcënimin që i bëri Pendëziu.

. . . .

– Po pastaj? – pyeti me padurim Ela.

Pastaj. . .

Pastaj Këngëbukuri nuk u pa më në atë pyll. Po asnjëri nuk desh të besonte se ai u zhduk e nuk do të kthehej prapë. Kërkqi e vajtoi shumë Bishtgërshëra. Pritën e pritën zogjtë e tjerë të pyllit të dëgjojnë zërin e tij të mrekullueshëm, po më kot. Korbi dhe grabitqarët e zinj e vranë Këngëbukurin. E vranë një natë, kur po ngjitej në një pemë për t'ja nisur si gjithmonë këngës. . .

Po ti mos u pikëll, Ela! Atë vërtet e vranë, po u ngritën pastaj zogjtë e tjerë dhe u përleshën me grabitqarët, e i dëbuan fare nga ai pylli. Dhe këngët e Këngëbukurit i mësuan shokët e tij dhe

i këndojnë dhe sot e kësaj dite. Edhe ky zogu që dëgjove ti nga ai pyll ka ardhur.

– Çvi-çvi-çvi -çvi-çvi -çvi -çviuu! – ligjëroi zogu nga kaçubja.

Edhe ky zog e di historinë e Këngëbukurit dhe e tregon çdo pranverë, ditën e parë, në agim. Atëhere e kam dëgjuar edhe unë këtë që të tregova.

Dhe Ela e vogël mezi pret të vijë pranvera e re. Atëhere ajo do të rendë në pyll që ta dëgjojë nga vetë goja e Këngëbukurit të ri historinë që mësuat. Në pranverën e re, ditën e parë, në agim. . .

LEPURI LAJMËTAR

Një lepur vraponte e vraponte nëpër pyll. Ikte nëpër shtigje, nëpër driza, nëpër gurë. Se duhej të shkonte në skajin tjetër të pyllit, të çonte një lajm me rëndësi.

« Ku po shkon, o lepurush? Ndaluj pakëz, se mezi po merr frymë! » – i thoshin të shqetësuara kafshët e ndryshme që e njihnin. « Jo! – përgjigjej ai duke vrapuar. – Kur të kthehem do ndaloj e do rri me ju. »

Ec e ec, na i del përpara një ketër. Ketri i tha:

– Ndalo pak, o lepurush! Eja të rrimë pakëz tok. Unë do të të gostis ty me bisqe të njoma dhe fruta të shijshme. Eja! . . .

– Jo, ketër miku, nuk kam kohë tani. Duhet të shkoj sa më shpejt në një vend. Kur të kthehem, do vij të rrimë tok e të hamë bashkë bisqet e njoma e frutat e shijshme, – tha lepur i dhe iku me vërtik.

Ec e ec, na i del përpara një laraskë, që po çukiste një kokërr mollë majë pemës:

– O, ndalu pak, o këmbëlehtë, ndalu pak! Ndal të hamë ndonjë mollë e të kuvendojmë në hije!

– Jo, motër laraskë, nuk mund të rri! Kur të kthehem, kur të kthehem!... – Dhe ja dha vrapit më fort lepurit lajmëtar.

Ec e ec, na i del përpara një dhelpër:

– E pse nxiton kështu sikur të ndjek ujku, o këmbëlehë!? Ndal pak, se kam një fjalë për të të thënë! – tha dhelpëra duke tundur bishtin e saj.

– Ma thuaj kur të kthehem! – ja priti lepurit i zgjuar dhe u sul përpara.

Ec e ec, na i sheh syri një lëndinë të lulëzuar me plot lule: të bardha, të verdha, të kuqe, të kaltëra... Trëndelina, lulemjalti kundërmonin e të ftonin t'ja merrje një gjumi të ëmbël. Apo s'qe dhe i lodhur ai! Ec e ec, na i del përpara një burim i kulluar. Atje cicërinin zogjtë të gëzuar, pinin ujë, freskoheshin e shpupuritnin krahët e puplat e buta. Sa mirë ishte atje! Apo s'qe dhe i etur lepurushi. Po nuk u ndal që nuk u ndal pak.

Ik e ik, na i del përpara një arë plot me lulëlakra e sallatë:

– Qëndro pak, o lepurush! Qëndro pak

dhe ha lulelakra e sallatë të freskët! – dëgjoi afër veshit një zë joshës. Po asnjëri nuk i foli lepurushit; ashtu ju duk atij, sikur e ftoi dikush. Se e kishte marrë një uri, që. . . Po ai u sul përpara, se lajmi duhej çuar patjetër dhe sa më shpejt, sa më shpejt!

Ec e ec, hë dhe pak, hë dhe pak! . . . Dhe përpara i dolën shokët e tij e i folën të shqetësuar:

– Ç'ka ngjarë? Për ku nxiton kështu, o lepurush?

– Lepuri laraman dhe nëna e tij janë në rrezik! – u përgjegj me një frymë lepur i lajmëtar. – Ujku dhe këlyshët e tij do t'u shkojnë sonte tek foleja! . . . Do ta bëjnë zërin si zëri ynë! . . . – dhe këmbët i ikën vetiu përpara. Ec e ec, arriti më së fundi në folenë e lepujve, në skajin tjetër të pyllit. Sa u gëzuan nënë e bir nga ky lajm i frikshëm, por shpëtimtar! Dhe pa vonuar u nisën me shpejtësi për në një vend të ri, të sigurt. Tani lepurushi i shkathët i kishte të gjitha të mirat. Edhe lëndinën e lulëzuar. Edhe burimin e kulluar. Edhe mollët, lulelakrën, sallatën e freskët dhe bisqet e njoma. Se ai shpëtoi nga rreziku dy shokë të familjes së madhe të lepujve.

Dhe ja nisi një valleje në lëndinë ky lepurushi ynë.

NJERËZIT E VËRTETË

Na ishte në një vend një dijetar që kish-te shpikur shumë maqina. Këto maqina ua kishin lehtësuar mjaft punën njerëzve dhe njerëzit i ishin mirënjohës dijetarit.

Një ditë këtij dijetari i lindi dëshira të krijonte një njeri prej metali. Ky njeri duhej të dinte të numëronte shpejt dhe të komandonte maqinat e tjera. Ai duhej të lëvizte si gjithë njerëzit e gjallë, njerëzit e vërtetë.

Dijetari i madh ndenji shumë net pa gjumë për ta shpikur këtë maqinë — njeri. Ai lexoi shumë libra dhe bëri shumë vizatime. Pyeti shumë njerëz, shumë inxhinierë, mjekë, mjeshtra të uzinave. Pastaj filloi punën. Pasi mbaroi vizatimet e shumta, ai nisi të ndërtojë njeriun metalik. U bënë gati trupi dhe koka. Në kraharorin e njeriut metalik u vendos një zemër bakri, kurse në kokë një copë hekuri; ky ishte truri i tij. Njeriun e çuditshëm e ngritën pastaj në kë-

mbë. Me duart poshtë ai ngjante si një ushtar që pret urdhër nga komandanti. Në trupin e njeriut metalik ishin vendosur dhe dy kopsa; njëra (e kuqe) mbi veshin e tij dhe tjetra (e gjelbër) mbi kraharor. Kur dijetari shtypi kopsën e kuqe, njeriu metalik kërceu pupthi dhe bashkoi thembrat:

– Urdhëroni! – shqiptoi ai.

Kjo fjalë, e dalë nga goja e një njeriu pa ndjenja njeriu, i habiti njerëzit e vërtetë. Të ngujt ishin të thatë dhe dukej sikur zëri i tij vinte nga thembrat e këmbëve. Dijetari për një çast u step dhe nuk dinte ç'urdhër t'i jepte së pari. Kjo ju duk e vështirë, megjithëse për njeriun e tij kishte menduar shumë urdhëra për punët e vështira që ai do të bënte.

– Shko hap derën! – urdhëroi dijetari.

Dhe njeriu metalik (roboti, kështu le ta quajmë këtej e tutje) u kthye nga dera dhe nisi të ecë duke kërcitur këpucët e tij të bronxëta. Salla jehoi, dera u hap dhe roboti u kthye nga dijetari, duke pritur urdhëra të reja. Qysh nga ajo ditë, shumë urdhëra zbatoi e shumë punë bëri ky roboti. Dhe njerëzit e vërtetë shikonin me habi e admirim punët e shpejta e të përpikta të robotit. Ai tani drejtonte përbukuri edhe maqinat e tjera. Pronari i uzinës ishte i kënaqur; roboti punonte dhjetë herë më tepër sesa nje-

riu i gjallë. Se ai nuk lodhej. Ai nuk flinte. Ai nuk fliste. Ai nuk hante. Asgjë nuk kërkonte roboti, veçse pak vaj për të lyer fytin dhe gjymtyrët. Po dhe këtë punë ai mësoi ta bëjë vetë, kështu që nuk i rëndonte njeriu.

Një ditë, mbikëqyrësi i uzinës i tha pronarit të saj:

– Punët po na shkojnë mbarë. Roboti drejton dhe prodhon shumë maqina. Ta vëmë të drejtojë dhe punën e njerëzve. Ai është i pagabueshëm!

– Po. Roboti është i pagabueshëm. Ne duhet ta mësojmë të jetë dhe i rreptë.

Dhe njeriu pa ndjenja nisi të drejtojë punën e maqinave e të njerëzve tok. Tani ai nuk punonte më. Vetëm mbikëqyrte dhe urdhëronte. «Unë s'kam kohë të punoj. Unë duhet të drejtoj!» thoshte me vete roboti dhe u hidhte vështrimin e tij të ftohtë punëtorëve që mbikëqyrte. «Gjithë këta njerëz punojnë dhe bëjnë atë që u them unë, roboti! Se unë jam i pagabueshëm. Se unë jam një krijesë e pavdekshme, që urdhëroj njerëzit e vdekshëm! Unë, unë! . . . »

Tani robotit i lindi dëshira që njerëzit të drejtohen prej maqinave dhe jo maqinat prej njerëzve. «Roboti po bën mrekullira» – thoshte pronari dhe mbikëqyrësi i tij njeri. – Së shpejti në botë do të drejtojnë robotët!» – tha me vete

roboti i vrazhdë. Dhe mendja e tij prej hekuri nisi të punojë.

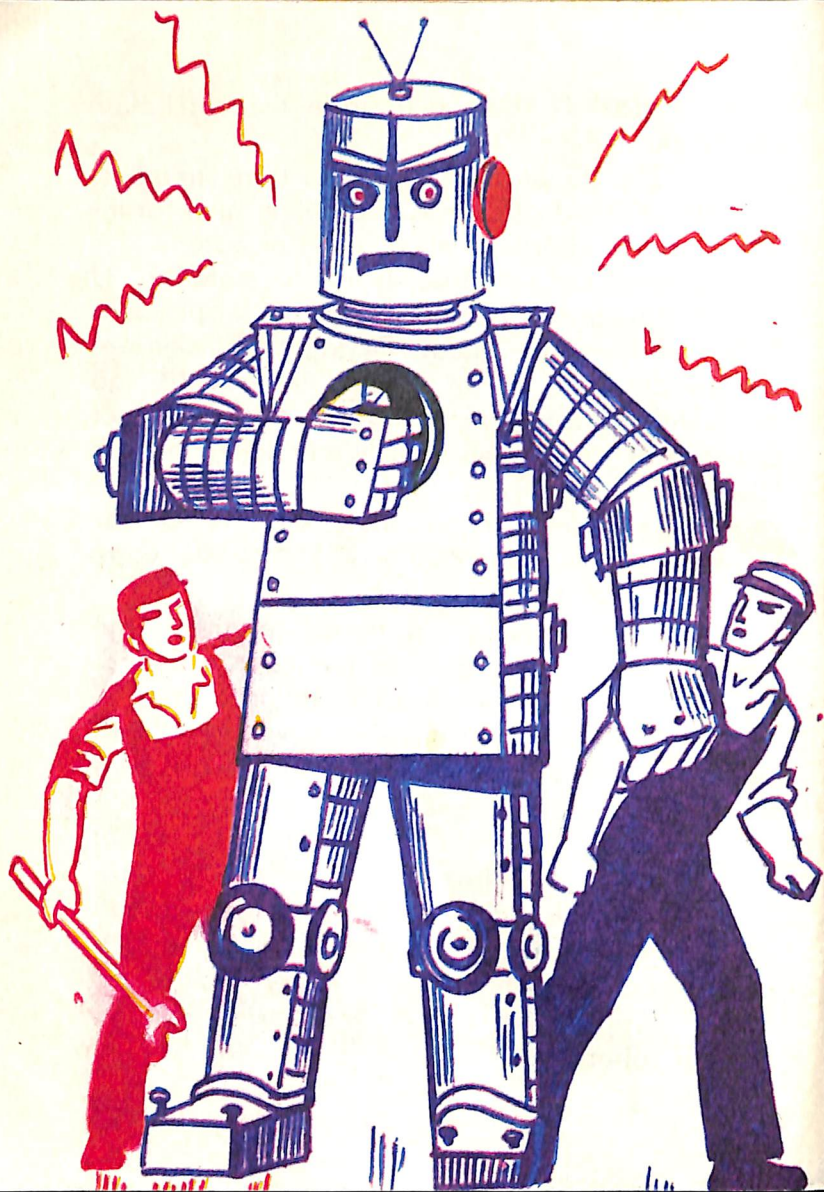
– Unë do prodhoj njerëz të tjerë metalikë, si vetja! Këta do të jenë ushtarët e mi të ardhshëm, me të cilët unë do të pushtoj botën! . . .

Dhe ç'bëri një natë ky njeriu metalik! U fut fshehurazi në dhomën e dijetarit, hapi kasafortën dhe i vodhi skicat. Pastaj, sipas skicave, nisi të prodhojë pjesët e trupit të robotit që donte të ndërtonte. I prodhoi të gjitha pjesët dhe pastaj i mbërtheu fort. Njeriu tjetër metalik ishte gati. Por, kur ai i shtypi atij kopsën e kuqe, roboti i ri nuk lëvizi. Njeriu metalik kishte harruar t'i vinte atij zemrën. Kërkoj e kërkoj një copë bakër, po nuk gjeti.

– Do t'i vendos një zemër të gjallë, një zemër njeriu! – tha atëhere me zërin e ashpër roboti. Njerëzit e vërtetë kanë shumë zemra. . .

Të nesërmen, kur njerëzit e vërtetë filluan punën, roboti rrotulloi dy sytë e tij si vezë sorre dhe u nis e ndaloi pranë një punëtori:

– Eja me mua! – i bërtiti. Zëri i tij dukej sikur dilte nga thembrat e këmbëve të bronxëta. Po punëtori nuk luajti nga vendi. Atëhere roboti e kapi nga krahu dhe njeriu klithi nga dhembja. Pastaj roboti e tërhoqi zvarrë nëpër sallë. Po shokët e tij e lanë punën dhe u grumbulluan përreth robotit.

– Përse e tërheq zvarrë, ç'ka bërë shoku ynë? – i thanë ata me zemërim.

– Ju shkoni tek maqinat! Atë punë e di unë! – u hakërye roboti dhe vazhdoi rrugën; vazhdoi të tërhiqte zvarrë njeriun e vërtetë.

– Ne nuk shkojmë të vazhdojmë punën, në qoftë se ti nuk e lëshon shokun tonë! – ju përgjegjën ata, duke shtrënguar në grusht veglat e tyre të punës, që dukeshin edhe ato të zemëruara.

– Nuk e liroj. Dhe ju do bëni si urdhëroj unë! Muarët vesh, apo jo? – ulëriu roboti, po njerëzit e vërtetë nuk mundi t'i trembë. – Këtu komandoj unë! – bërtiti ai pastaj dhe i ra kraharorit me grusht:

– Këtu koman. . . – po njeriu i tmerrshëm prej metali nuk arriti ta mbarojë fjalën këtë radhë. Zëri ju pre dhe ai u rrëzua me fytyrë në dhe. Njeri nga punëtorët i kishte shtypur kopsën e gjelbër dhe zemra, truri dhe gjymtyrët e tij nuk punuan më. Atëhere punëtorët thanë:

– Robotë si ti nuk na duhen! Çdo maqinë duhet të na shërbejë neve, njerëzve të vërtetë!

KËNGA E MJELMËS

Anës pyllit, buzë liqenit, ishin mbledhur zogjtë dhe shpezët më të bukur të pyjeve e të ujërave. Rosat larushe dhe patat bardhoshë, gardelinat çuçuritëse dhe fazani i artë me pendët e përflakura, mëllenja sqepverdhë dhe palloi bishtfryrë, bilbili ligjëronjës dhe mjelma e bardhë. Midis tyre qe, për çudi, dhe një papagall. Mbi pyll kaloi më në fund dhe një skifter si rrufe e zezë. Atë e pa vetëm mjelma e bardhë.

Të gjithë shpezët e zogjtë shkundnin krahët e kruanin fytin. Pas pak do të fillonte një koncert i madh. Vetëm mjelma e bardhë, me sytë e menduar, nuk bënte gjë. Vallë s'i pëlqente asaj të merrte pjesë në këtë festë të gëzueshme?! S'i pëlqente asaj të dëfrente, të kënaqte shpezët e zogjtë e tjerë e të kënaqej dhe ajo prej tyre?! Mos ishte e sëmurë kjo mjelma jonë e bardhë? Apo ajo nuk dinte të këndonte asnjë këngë.

Të gjithë këngëtarët u mblodhën grupe

grupe buzë liqenit. Atje ishte një pemë e lartë me degë shumë. Në atë pemë e në ato degë do të hipnin me radhë këngëtarët dhe do të këndonin këngën e tyre më të bukur. Dhe këngët kumbuan njëra më e bukur se tjetra. Po kënga e bilbilit të vogël u pëlqye më shumë nga të gjitha.

Mjelma i dëgjoi të gjitha këngët dhe të gjitha i hynë në zemër. Se nga zemra kishin dalë ato. Paçka se ndonjëri s'e kishte dhe aq të bukur zërin. Koncerti i kënaqi të gjithë miqtë fluturakë.

Kur festa ishte në të mbaruar, një gushkuq ju drejtua mjelmës e i tha:

– Po ti nuk na këndove asnjë këngë! Këndona dhe ti një, këndona dhe ti!

– Po ti nuk na këndove asnjë këngë! Këndona dhe ti një, këndona dhe ti, – përsëriti papagalli.

Po një patok e shtyu tutje dhe papagalli nuk e dëgjoi mirë bisedën.

– Nuk mundem, nuk mundem... – u përgjegj mjelma me keqardhje.

– Po ti nuk dëshiron të këndosh për ne? – foli palloi i fyer.

– Po nuk këndove sot, në festën e këngëve, kur do të këndosh ti? – çuçuriti kanarina gazmore.

– Po nuk këndove sot, në festën e këngëve,

kur do të këndosh ti? – përsëriti papagalli, sikur përqeshte veten.

– Ne nuk do të të themi gjë edhe sikur kënga jote të mos jetë kaq e bukur, – tha fazani i artë dhe pendët i vezulluan.

– Ne nuk do të të themi gjë edhe sikur... – po papagallit kësaj radhe i ngecën fjalën në grykë, sepse e hodhën matanë.

– Po unë s’kam kënduar ndonjëherë gjer më sot, – tha me drojtje mjelma.

– Prandaj këndo. Vetëm sa të fillosh këngën, vetëm pak, të të dëgjojmë zërin.

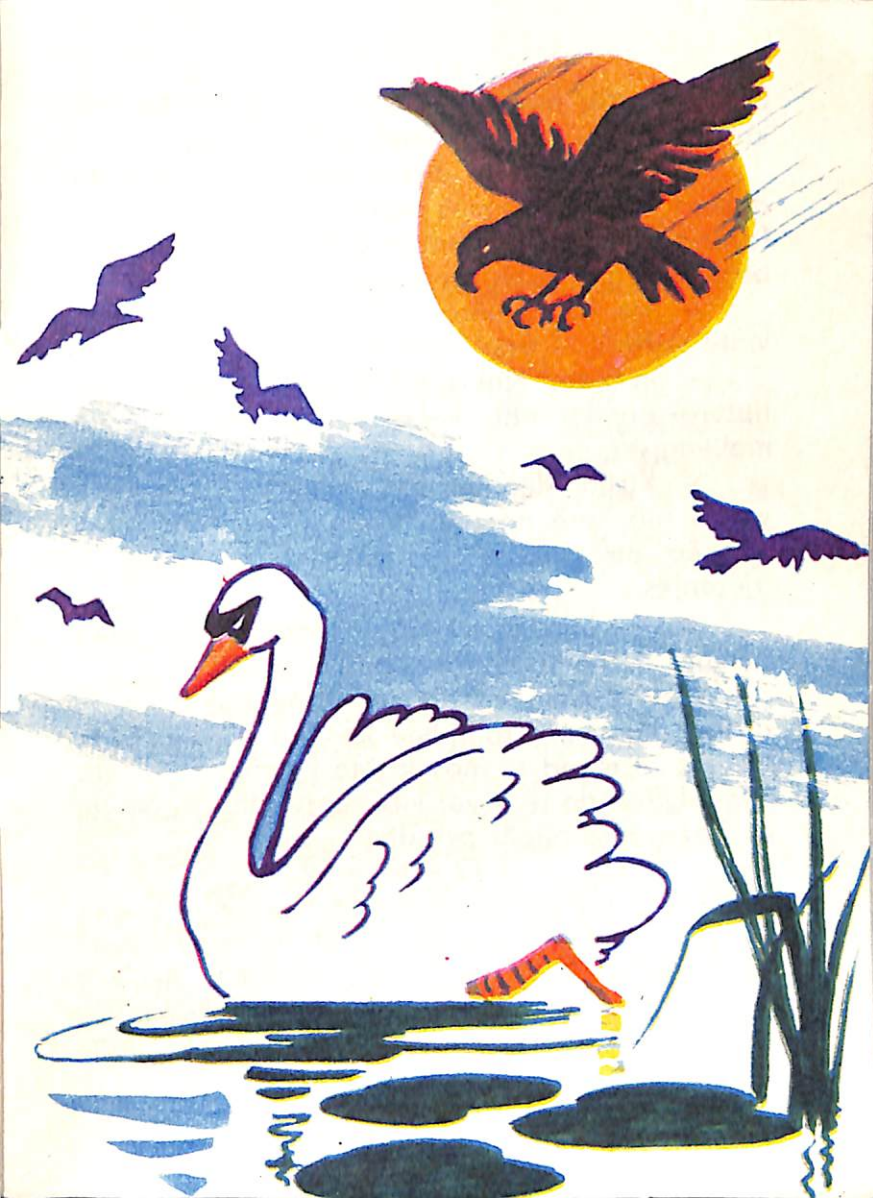
– Ne, mjelmat, po e nisëm këngën, do ta çojmë gjer në fund. Se ne vetëm një herë këndojmë në jetë dhe... – më tej mjelma s’vazhdoi.

Kur festa ishte në të mbaruar, nga maja e pemës u dëgjua një si thirrje.

Ishte mjelma që nisi këngën e vet. Kënga e saj në fillim i ngjante një klithme. Dukej sikur asaj diçka i dhembte. Pastaj zëri i mjelmës u bë më i kthjellët. Atë çast mbi tufën e zogjve e të shpezëvet të mbledhur rreth mjelmës së bardhë, kaloi një si rrufe e zezë:

– Skifteri! – klithi befas Gushylberi.

Po mjelma vazhdoi këngën. Tani qafa e përkulur e saj nxirrte tingujt e fundit. Një si lamtumirë ndjehej në zërin e saj. Sytë kafe ju errën dhe nuk mundën të vështronin më qiellin e

kaltër. Pastaj mjelma u këput e ra përdhe, me krahët e hapura, me kokën midis luleve.

– Ajo na paska dhënë sinjalin që të mbli-dhemi! – u dëgjua mes heshtjes zëri i pikëlluar i fazanit të artë. Pa kënduar ajo, ne nuk do ishim bashkuar.

– Ajo na lajmëroi të bashkoheshim, se po vinte skifteri, – shtoi rosa larushe.

– Sa trime! Nuk e ndali fare këngën kur na fluturoi armiku mbi kokë! – tha kanarina e mallëngjyer.

– Kisha dëgjuar se mjelmat këndojnë vetëm një herë në jetë. Dhe, kur mbarojnë këngën, ato vdesin. . . – foli pas pak bilbili li-gjëronjës.

– Dhe mjelma e bardhë këndoi e dha jetën për ne! – tha zogu gushylber.

Dhe mjelma këndoi, ndonëse nuk i kishte ardhur koha për ta thënë këngën e vet. Ajo ishte e re mund të mos kishte kënduar. Po atë-herë skifteri do të turrej mbi zogjtë dhe shpendët e shpërndarë nëpër pyll dhe. . .

– O – O – O

Dielli po perëndonte dhe shpezët e zogjtë këngëtarë u bënë gati për rrugë. Se festa e këngëve mbaroi. Nga gjithë sa u kënduan, atyre u mbeti në zemër kënga e mjelmës së bardhë.

TRIMOSHI, MURRUA DHE BULINA

Në një mal, midis një pylli, na ishte një postë kufitare. Në atë postë ishte një qen që quhej Trimosh. Ishte i zgjuar dhe i fuqishëm. Sytë e tij ndrisnin si dy fenerë të vegjël në errësirën e natës. Kalonte qeni kufitar nëpër shkëmbinjtë e malit dhe kafshët e pyllit thoshin: «Kalon qeni i kufirit! Ai që ka kapur kaq e kaq njerëz të liq. Para tij edhe ujku gjakpirës nuk guxon të dalë!».

Na ishte në atë mal edhe një qen tjetër. Ai quhej Murro. Murrua kishte mbrojtur sa e sa herë dhentë e kooperativës nga bishat që ishin sulur. Edhe ai ishte trim. Trim ishte dhe bariu me krrabë në dorë dhe me pushkë në krah.

Na ishte në atë pyll edhe një qen tjetër. Ky ishte qeni i gjahut dhe quhej Bulina. Dhelpërat e lepujt u trembeshin shumë saçmeve të çiftes së gjahtarit dhe dhëmbëve të qenit të tij. Vetëm ariu i rëndë nuk i pëlqente hiç punët e

Bulinës dhe me përbuzje e quante «langua». «Se ky qen s'bën gjë tjetër, veçse gjurmon dhe pastaj mbledh gjahun që vret me çifte i zoti,» – thosh ai.

Më përpara këta tre qen nuk njiheshin me njëri tjetrin, po një ditë u njohën e u miqësuan. Dhe ja se si:

Atë ditë kufitari i tha qenit të vet:

– Trimosh, bëhu gati! Në kufi ka shkelur armiku! – Dhe të dy tok fluturuan për në zemër të pyllit që vishte malin.

Atë ditë bariu i tha qenit të tij besnik:

– Murro, rri ruaj kopenë, se unë do të sulem një vrap poshtë, se na ka shkelur armiku!

– Do vij dhe unë! – i tha Murrua. – Hum, hum! – dhe ju përgëzua tek këmbët.

«Po sikur ta marr? – mendoi bariu. – Armiku është shumë më i keq se ujku që mund të na hajë dhentë!».

– Eja, Murro, – i tha. Dhe të dy u nisën si erë e mbërritën si furtunë në zemër të pyllit që vishte malin.

Atë ditë gjahtari i tha qenit të tij:

– Bulinë, qëndro në shtëpi, se unë do të shkoj gjer në një vend, në pyll!

– Ham, ham, po mua pse s'më merr?! Ti pushkën e more... – hamaliti Bulina.

– Po unë nuk vete për gjah. Do shkoj të ndjek diversantët në kufi!

Kur dëgjoji fjalën «diversantët», Bulinës ju prenë gjunjët. Se i kishin thënë që diversantët na qenkëshin ca bisha edhe më të mëdha, edhe më të frikshme dhe nga ujku më i lig. Po, kur kishte parë dy njerëz duarlidhur që i kishin vënë përpara kufitarët e armatosur dhe qeni i kufirit, mësoi se diversantët na ishin njerëz, po njerëz të liq ama. Bulina nguli këmbë të shkonte. Të shkonte tok me kufitarët dhe me Trimoshin. Të shkonte në gjahun më të madh që ishte bërë gjer atëhere në pyll. Dhe u nis edhe ai.

– Veç kujdes, Bulinë, – i tha gjahtari, – nuk shkojmë të gjuajmë lepuj tani! . . .

Ec e ec, arritën anës një përroi. «Ham, ham!» ja bëri Bulina. Gjahtari u mbështet pas një guri të madh dhe vuri pushkën në sy. Diçka lëvizi tej. Atë çast nga ana tjetër e përroit mbërritën një grup kufitarësh dhe fshatarësh të armatosur. Ata kishin qarkuar pyllin dhe kishin zënë të gjitha shtigjet. Në mes të kufitarëve, Bulina dalloi Trimoshin. Dhe mori zemër e u bë më i fortë e më i guximshëm ky qeni i gjahut. Nga ana e sipërme dalloi Murrin. Qe dhe bariu atje, pranë tij.

Tani diversantët s'kishin nga të shkonin. Komandanti i postës u foli që të dorëzoheshin.

Po, në vend që të përgjigjeshin, ata qëlluan me armë.

– T'i kapim të gjallë! – tha komandanti.

– T'i kapim të gjallë! – u përgjegjën të gjithë.

Qeni i kufirit mori një vendim: t'i hidhej në fyt një diversanti. Dhe ashtu bëri. U afrua pa zhurmë dhe hop, i rrëmbeu atij armën nga duart. Pastaj i vuri putrat në gjoks dhe ai nuk mundi të lëvizë më. Diversanti i dytë qëlloi me armë, që të ndihmonte të parin. Po dhe ai nuk e pati të gjatë; dhjetë pushkë u zbrazën mbi të dhe edhe i dyti s'lëvizi më. . .

Po me të tretin ç'bëhej? Ç'bënte Bulina dhe gjahtari pas gurit të madh? Gjahtari e vuri në shenjë dhe e plagosi diversantin e tretë. Tani ai me pak guxim mund të kapej gjallë. Sa të hapësh e të mbyllësh sytë, Bulina u sul dhe ju hodh përsipër. Asnjeri nuk e kuptoi sa shpejt ndodhi kjo dhe sa shpejt ja rrëmbeu armën nga duart diversantit të tretë. Beteja mbaroi. Kufitarët dhe fshatarët përgëzonin njëri-tjetrin për fitoren. Ata përgëzuan edhe të tre qentë, pa të cilët do ta kishin pasur vështirë punën:

– Kapëm gjah të mirë sot, ë, Bulinë? – tha gjahtari. – S'e dija të ishe kaq trime. . .

Po Bulina nuk e dëgjoi gjer në fund lavdërimit e të zot. Se shkoi të takojë dy shokët e

tjerë. I takoi dhe të tre nuk ngopeshin së pari shoku-shokun. Trimoshi e përgëzoi fort Bulinën për trimërinë që bëri:

– Ti më dhe guxim! – i tha me zemër të gëzuar Bulina. – Ti më mësove. . .

– Edhe qeni i gjahut, që s'na i mbushte syrin, trimëri të madhe bëri sot, – thanë fshatarët kur u kaloi pranë. Kështu tha dhe komandanti i kufirit. Po ariu i rëndë ç'tha vallë kur dëgjoji këtë histori?

NJË NGJARJE NË PYLL

Një ditë, Zogu Grindavec shkoi në folenë e Zogut Punëtor.

– Urdhëro, urdhëro! Ç'e mirë të sollti? – i tha atij Zogu Punëtor.

– Erdha të të shoh si rron e si i ke të vëgjëlit, – ju përgjegj Grindavec i dhe nisi t'i lëvdojë folenë dhe zogjtë:

– Ce, ce, ce, ç'fole ke!

– Ci, ci, ci, ç'zogj ke ti!

Zogu Punëtor nisi të ushqejë bijtë e vet, ndërsa Grindavec i nisi të flasë e të përflasë për zogjtë e dobishëm të pyllit. Por kur ai shau edhe Zogun e urtë Dijetar dhe Bilbilin Këngëtar, Punëtorit nuk ju durua pa folur:

– Shko e thuajua në sy këto që m'i thua mua dhe mos sha prapa krahëve! – Grindavec i mbeti fjala në grykë. Pastaj iku duke kërcitur sqepin. . .

Si u largua nga foleja, Grindavec i hapi fjalë

në pyll sikur Punëtori paskesh grabitur leshin e Deles së Bardhë dhe e kishte shtruar në fole. Këshilli i zogjve vendosi ta shqyrtojë këtë punë. Shkuan disa zogj në follenë e Punëtorit dhe panë vërtetë lesh nga të Deles së Bardhë në të.

– A është e vërtetë që këto fije i ke marrë nga trupi i deles? – e pytën ata Zogun Punëtor.

– Përpara se t'ju përgjigjem, dua të shkoj në një vend e të kthehem prapë, – tha Punëtori.

Dhe shkoi Zogu Punëtor e u kthye me shpejtësi, duke mbajtur në sqep një tufëz fijesh të bardha.

– E shikoni?! Edhe tani atë punë bëri ky! – klithi me zërin e tij të çjerrë Grindaveci.

– Këto fije të bardha nuk i mora nga kurrizi i deles, por nga gjembat e drizës së zezë. Driza e zezë ja ka rrëmbyer deles kur kulloste andej.

Shkuan zogjtë dhe e panë me sy atë që dëgjuan me veshë.

– Të pyesim dhe Delen e Bardhë të na sqarojë, – tha një zog i vogël.

– Yti është ky lesh? – e pyeti delen, Zogu i urtë Dijetar.

– Imi është, – blegëriu Delja e Bardhë.

– Mirë. Po mos ta ka grabitur gjë ky zog këtu? – e pyti pastaj Dijetari, duke i treguar Zogun Punëtor.

– Jo. Unë dua të falënderoj këtë zogun (Punëtorin) që shumë herë më ka pastruar insektet e dëmshme që kisha në trupin tim. Dhe dua të qortoj këtë zogun tjetër (Grindavecin), sepse ky më ka hipur shumë herë në kurriz dhe më ka shkukur fijet e mia të holla, – tha Delja e Bardhë.

Ja, pra, si na qenkësh e vërteta!

Tani Zogu Grindavëc nuk gjente vrimë ku të futej.

MILINGONAT BUJARE

Na ishin në një vend dy familje milingonash. Njëra familje rrinte anës lumit dhe tjetra rrinte majë një bregu. Milingonat e lumit kishin ngjyrë të kuqërremtë, kurse milingonat e bregut kishin ngjyrë kafe.

Një ditë vjeshte, një grup milingonash kafe zbritën në folenë e milingonave anës lumit. Milingonat e kuqërremta i pritën si jo më mirë. Po, kur mësuan hallin e tyre, u thanë:

– Ne edhe vjet u kemi dhënë, edhe s'vjet mund t'ju japim diçka. Se jemi milingona e s'i lemë shoqet në baltë. Se përpara kemi dimrin, që nuk mund të kalohet pa ushqime. Po jo gjithnjë kështu ju! . . .

– Ne punojmë, po prapë bukën nuk e sigurojmë, – thanë milingonat e bregut. – Se dalin në ara edhe fëmijët e nuk lenë asnjë kalli në dhe.

– E dini si të bëni? – u tha atyre një milin-

gonë e madhe e kuqërremtë. – Në kohën e të mbjellave, kur bujqit mbjellin grurin, vendosni dhe ju disa farë gruri në tokë, afër folesë suaj. Në pranverë gruri do të mbijë dhe në verë gruri do të piqet. Kallinjtë do të shkunden dhe ju kokrrat e grurit do t'i futni në fole. – Kështu tha milingona e kuqërremtë dhe kështu bënë milingonat bojë kafe. Erdhi vera - tjetër dhe kallinjtë shkundën kokrrat e para. U sulën milingonat e bregut e i grumbulluan shpejt në fole. Kokrrat më të mëdha i zgjodhën për farë. Për t'i mbjellë afër folesë, kur të vinte koha e mbjelljes. Në folenë e milingonave bojë kafe tani kishte më shumë ushqim. Se, tok me kokrrat e mbledhura arave, ishin edhe kokrrat e grurit që mbollën vetë. Shkuan atëhere një grup milingonash bojë kafe në folenë e milingonave të kuqërremta për t'u thënë se këshilla e tyre ishte shumë e vlefshme, dhe për t'i falënderuar.

– Urdhëroni dhe këto kokrra gruri si dhuaratë. Janë nga gruri ynë! – thanë ato.

– Jo, u përgjegjën milingonat e kuqërremta. – Ne nuk e duam këtë shpërblim për ndihmën që dhamë falas. Ne gëzohemi shumë që ju e siguroat bukën edhe për dimër.

Pastaj milingonat e kuqërremta u dhanë shoqeve të bregut disa kokrra nga gruri i tyre. Se nga ato farë rritej një kalli i mbarë e i madh.

Kështu milingonat e bregut do të mund të grumbullonin edhe më shumë ushqim. Sa të lumtura ishin tani milingonat bojë kafe!

Erdhi vera e re dhe u rrit gruri i ri, gruri dhuratë. Foleja e vogël e milingonave të bregut i kishte hambarët plot tani. Po milingonat bojë kafe nuk kënaqeshin me kaq. Ato punonin me ëndje edhe në ara, duke mbledhur ato pak kokrra gruri që njerëzit nuk mundnin t'i gjenin. Dhe kështu vazhdoi kjo punë. Tani, besoj, ju e merrni vetë me mend se si vazhdon më tej kjo përrallë që treguam për milingonat punëtore dhe bujare.

DETI I MADH DHE LUMI I TURBULLT

Na ishte një lumë që zbriste me rrëmbim nga mali. Nga vrapi i madh që bënte, ai turbullohej. Ndaj dhe e quanin Lumi i Turbullt. Një ditë ky lumë ju mburr Detit të Madh:

– E sheh sa shumë ujë të sjell? Ç'do bëje ti pa ujin tim? Ç'do ishe ti pa mua, o Det i Madh? . . .

– Ti vërtet më sjell mua shumë ujë, dhe për këtë të falënderoj, po duhet ta dish se tek unë sjellin ujërat e tyre edhe lumenj të tjerë, – tha deti.

Lumi i Turbullt kujtonte se në botë s'kishte lumenj të tjerë përveç tij.

– Ka dhe lumenj të tjerë!? – pyeti Lumi i Turbullt dhe u zverdh i tëri.

– Posi s'ka! Ka shumë. Disa janë më të mëdhenj e disa janë më të vegjël se ti; po ti nuk mund t'i shohësh ata, – ju përgjegj i qetë deti.

Pastaj shtoi: – A e di ti, o Lumë i Turbullt, se nga e merr ujin që më sjell mua?

– Nga mali e marr, – u përgjegj lumi pa menduar fare.

– Po. Ti e merr ujin nga rrëketë dhe përrenjtë e malit. Rrëketë dhe përrenjtë formohen nga shiu që bie, apo jo?

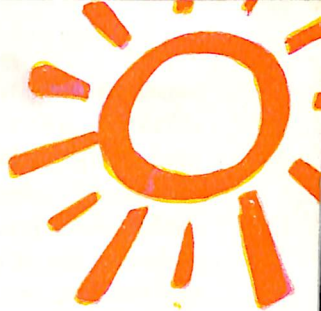
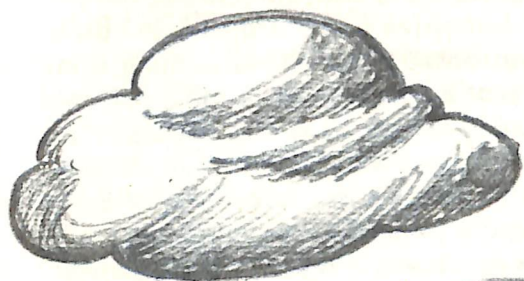
– Po, – belbëzoi lumi.

– Duhet të dish që ky shi i merr pikat e tij nga uji im! – foli pastaj deti.

– Si!? – lëshoi lumi një zë si ulërimë. – Shiu vjen nga qielli! Ujin tim ti kërkon ta quash tëndin!? Po unë nuk gënjehem kaq lehtë. . .

– Qetësohu pak, o lumë, – foli pastaj deti. – Kjo që të thashë është e vërtetë. Kur bën nxehtë, nga trupi im fluturojnë shumë bulëza uji. Ato i ngre era lart dhe bulëzat e mia mblidhen e formojnë pika të rënda, pikat e shiut. Këto pika i thërret toka dhe ato sulen poshtë. «Po vjen shiu, po bie shi!» – thonë atëhere banorët e tokës. Dhe fëmijët zgjatin doçkat e u gëzohen pikave të ndritshme të shiut. Po ka mbi tokë edhe fëmijë që qajnë kur bie shi. Se ata janë të leckosur, të uritur dhe kanë ftohtë.

Pikat e shiut ujitin arat, futen nëpër fabrika, nëpër shtëpi; derdhen nëpër burimet e kulluara. Rrëketë dhe përrenjtë rrjedhin nga malet e nga

kodrat dhe mblidhen në shtratin e lumenjve. Pastaj ujërat e lumenjve vijnë drejt meje. Bulëzat e ujit kthehen përsëri tek unë dhe nisin e më tregojnë për gjërat e bukura që kanë parë mbi tokë. Unë rri dhe i dëgjoj të gjitha. Pastaj i nis përsëri drejt qiellit. Por disa prej tyre nuk kthehen si shoqet tek unë. Po unë nuk pikëllohem. Se të tjera ujëra, të tjera pika shiu më vijnë nga çdo anë. Vijnë dhe nga lumenj e nga dete që unë nuk i njoh. Vijnë dhe unë i pres e i përcjell. Kështu jetoj, kështu lëvizin ujërat e mia. Lëvizin siç i mëson e i nxit dielli. Dhe, kur dielli ndriçon e nxeh më fort, edhe ujërat e mia lëvizin më shpejt e më me shumicë.

Lumi i Turbullt dëgjonte e dëgjonte. Pastaj e ndërpreu tregimin e detit me një pyetje plot habi:

– Pse, ka dhe dete të tjera përveç teje? . . .

Deti qeshi. Nga të qeshurit u valëzua i tëri. Dhe nëpër valë vezulloi dielli:

– Ka, ka shumë dete. Disa janë më të vegjël dhe disa janë më të mëdhenj se unë. Disa nga këto dete bashkojnë ujërat e tyre dhe formojnë një det të madh që quhet oqean. Atëhere detet nuk thonë më «ky ujë është imi dhe ky yti», po thonë «këto ujëra janë tonat». Po edhe oqeanet i bashkojnë ujërat e tyre dhe formojnë një oqean tjetër të madh, që quhet Oqeani Botëror. Dhe

anije të mëdha lundrojnë nga njëri skaj në skajin tjetër të tij. . .

Lumi i Turbullt dëgjonte i çuditur.

– Mos u çudit, i tha lumit deti. – Ti je i ri dhe shumë gjëra s'i di. Sa shumë ke ti, o lumë, për të mësuar! Po këtë që mësove sot, mos e harro! Mos harro që si ne të dy ka dhe shumë e shumë të tjerë mbi tokë. Ka shumë dete e lumenj, që janë më të mëdhenj apo më të vegjël nga ne. Dhe mos harro që edhe ata i vë në lëvizje dielli që ngroh edhe ndriçon përmbi gjithshka.

Pranë bregut të detit ujërat e Lumit të Turbullt u bënë të kaltëra.

LOLA SHKON NË HËNË

Lola na ishte mërziur shumë. Asaj nuk i pëlqente kur e qortonte nëna. Nuk i pëlqente kur e ledhatonte gjyshja. Nuk i pëlqente të luante me shoqet. I pëlqente të futej poshtë tavolinës dhe atje të luante me kukullën. I pëlqente që kukulla të bënte gjithshka që i thoshte ajo. Se kukullat janë kukulla dhe bëjnë gjithmonë atë që duan njerëzit.

– Lola, lere pak kukullën, luaj me vëllanë sa të kthehem nga dyqani i qumështit! – i tha asaj nëna.

Dhe Lola shkoi pa qejf pranë vëllaçkos.

Nëna u kthye dhe i tha Lolës:

– Lere tani kukullën dhe shko luaj me shoqet! –

Po Lola nuk u përgjegj. Ajo shtrëngoi kukullën dhe kukullës ju shtyp barku dhe ja bëri «auu!»

... Erdhi mbrëmja, erdhi dhe koha për të fjetur. Lola ra në shtrat pa u thënë «natën e

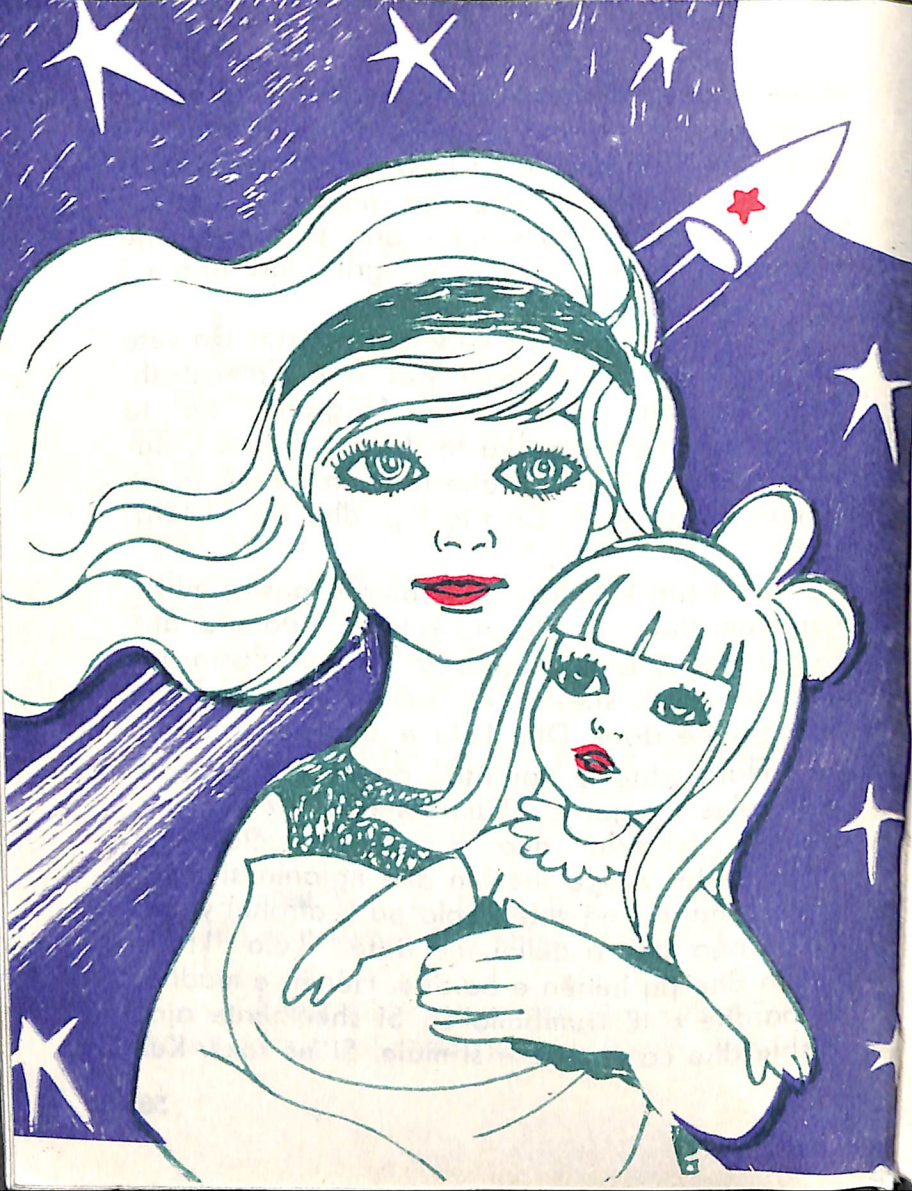
mirë» nënës, gjyshes, babit dhe vëllait të vogël. Se ai vëllaçkua i mori kukullën dhe ja bënte «O Lola, unë kam kukull! O Lola, unë kam kukull!»

Lola mbylli sytë dhe nga qepallat i rrëshqitën dy lot. Lotët vezulluan dhe pastaj ra një mjegull. E nëpër mjegull u ngrit lart harku i një ylberi të bukur:

– Do iki fare! Do kapërcej ylberin! Do vete në qiell; do shëtit nëpër yje! Atje s'mërzitesh. Atje s'ka nënë që të qorton. As gjyshe që të ledhaton. Atje shkon ku të duash; fluturon, fluturon. . . Ja, këtu kam dhe raketën që më ra në pakon e Vitit të ri. Do t'ja hipi dhe do iki larg, larg. . .

Lola futi kukullën në kabinë e pastaj mbylli kapakun dhe u nis. Raketa kaloi mbi pallatet dhe rrugët plot drita e maqina që lëviznin. Pastaj raketa kaloi mbi sheshin ku rrinte polici me atë shkopin në dorë. Dhe Lola e shtoi shpejtësinë.

Nata ishte e ngrohtë dhe qielli ngjyrë blu. Lolës i ngjante sikur rrëshqiste nëpër valë. Poshtë, fshatrat dhe qytetet zvogëloheshin vazhdimisht. Zvogëloheshin dhe ngjanin si thëngjihtë e ndezur në vatër. Lola po u afrohej yjeve. Befas nga pas e qëlloi një dritë. Lola ktheu kokën dhe pa hënën e bardhë. Hënën e madhe, të bardhë e të rrumbullakët. Si shkëlqente ajo! Kishte dhe ca si dete e si male. Si në tokë. Kur

pa pastaj dhe ca si lumenj, Lolën e mori etja. «Do zbres të shikoj!» – tha dhe u nis drejt saj. Hëna rritej e rritej. Dukej si fushë e madhe, pastaj si një luginë me ca brigje anash. Nga afër hëna dukej si një vatër pa zjarr. Kurse nga toka ajo duket kaq e shkëlqyeshme. Duket se merr dritën e diellit. Lola ktheu kokën pas dhe pa diellin. Në hënë po vinte mëngjezi. Kurse në tokë tani ishte natë.

Dhe pak, dhe pak! . . . dhe, hop, raketa preku dheun e butë të hënës. Lola kozmonaute hapi kapakun. Mori kukullën në duar dhe nisi të zbresë shkallët. Sa lehtë lëvizte, sikur kishte krahë! Pastaj preku tokën me këmbë dhe, hop, hodhi hapin e parë në hënë. Po një hap në hënë na qenkësh sa gjashtë hapa në tokë! «Ç'është kështu?!» – tha e frikësuar dhe e habitur Lola. Pastaj pup, pup, pup, hodhi hapat e tjerë në hënë. Po befas kukulla i shpëtoi nga duart dhe i ra në një gropë. Gropa na qenkësh e thellë dhe Lola nuk mundi që nuk mundi ta nxjerrë që andej. Kaq herë u ngrit dhe u rrëzua ajo, po ç'e do! . . . E lodhur dhe e dëshpëruar, ngjiti shkallët e raketës dhe rrëshqiti brenda. Tani mbeti vetëm. Pa kukullën, pa shoqen e ngushtë. Lola do të ikte dhe kukulla do të mbetej në hënë. Dhe kukulla mbeti në hënë.

U shkëput Lola nga hëna dhe u nis drejt një

ylli të kaltër. Dhe kaloi përmes shumë yjeve të nxehtë e vezullues Lola. Ecte dhe ankohej; – «Po këtu s'mund të qëndrosh fare! Se këta të djegin! Dhe të verbojnë! Dhe s'të flasin me gojë. . . »

Ecte Lola nëpër korridoret e yjeve, pa një shoqe, pa një yll që t'i thoshte një fjalë të ëmbël. Se yjet, sikur ta dinin që ajo kishte braktisur kukullën, e vështronin me zemërim dhe i hidhnin rrezë të nxehta.

– Do kthehem prapa. Nuk mund t'i duroj këta yje. Se qenkan yje të huaj! . . . – Dhe u kthye Lola andej nga kishte ardhur. Kaloi pranë hënës dhe ju kujtua shoqja që e kishte lënë atje, në një gropë. Po nuk ndaloi, Lola e la hënën pas dhe përballë ju shfaq një lëmsh i ylbertë, që rrinte pezull në hapësirë. Ishte toka, toka e mrekullueshme!

Toka afrohej e rritej. Tani në tokë ishte mëngjez. (Lola dëgjoi dhe një zile pranë veshit). Pastaj raketa, sikur e dinte rrugën symbyllur, u sul dhe gjeti qytetin e Lolës. U afrua, u afrua. . . Ja lagjja, ja shtëpia! Ja njerëzit! (Sa të vegjël që ishin dhe sa ngadalë që lëviznin njerëzit!) Kurse ajo fluturonte shpejt. Dhe pak, . . . dhe pak. . . dhe, hop, raketa u ul në taracën e apartamentit. Lola hapi kapakun dhe rrëshqiti nëpër shkallët e raketës. Kërceu në çimento. Vrapoi

nëpër shkallë. Vrapoi dhe u ndal te dera ku ishte shkruar emri i babit të saj. Zemra i rrihte fort. Trokiti! Dhe thirri:

– Mami, po hape, moj mamii! Jam unë, Lola. . .

Trokiti përsëri. U thirri me radhë gjyshes, babit, por asgjë. Në fund i foli edhe vëllaçkos. Po ai sikur ju përgjegj:

– Ku e ke kukullën? Bjere, pa të ta hap! . .

– Kukullën, kukullën! – belbëzoi Lola dhe balli ju mbush me djersë. Dhe sytë ju zmadhuan:

– Merre kukullën, – i tha nëna, që po i fshinte ballin.

Lola pa me habi nënën dhe kukullën pranë flokëve të veta. Nëna nuk e pyeti Lolën ç'pa ashtu në gjumë. Lola u qetësua dhe tha me vete: «Atë që ndodhi në hënë, nuk e ditkan në shtëpi!» Dhe çuditej me kukullën që qenkësh kthyer edhe ajo. «Sa shoqe e keqe jam treguar!» – qortoi Lola veten dhe u ngrit nga shtrati.

Pasi lau fytyrën dhe hëngri mëngjezin, ajo, tok me nënën dhe me vëllanë e vogël, doli nga shtëpia. Lola zbriste shkallët me lehtësi dhe thoshte me vete: «Sikur janë shkallë të hënës dhe jo të apartamentit tonë këto!». Dolën pastaj në oborr, në rrugë. . . Dhe Lola, e gëzuar, shkoi në kopshtin e saj të bukur. Shkoi mes shokëve dhe shoqeve që e donin. Le të mbetej kukulla në shtëpi. Ajo më shumë donte shoqet.

PASQYRA E LËNDËS

I. Në Malet e Hekurta	3
II. Kurora e sorkadhes	9
III. Këngëbukuri	15
IV. Lepuri lajmëtar	20
V. Njerëzit e vërtetë	24
VI. Kënga e mjelmës	30
VII. Trimoshi, Murrua dhe Bulina	35
VIII. Një ngjarje në pyll	41
IX. Milingonat bujare	45
X. Deti i Madh dhe Lumi i Turbullt	49
XI. Lola shkon në hënë.	54